

UDK 11.163.43'373.612.2'42:811.111]:316.774(049.3)

Primljeno: 05. 11. 2022.

Stručni rad
Professional paper

Vildana Pečenković

IMIGRACIJA KAO OPASNA VODA

(Mersina Mujagić, *Metaforički jezički izrazi u britanskome i bosanskohercegovačkome medijskom diskursu o izbjegličkoj krizi*, Pedagoški fakultet Bihać, 2022)

Balkanska ruta se od 2015. godine ispostavila kao najznačajniji tranzitni put za imigrante koji su iz neke od bliskoistočnih, srednjeazijskih ili sjevernoafričkih zemalja krenuli ka zemljama Evrope kao svom konačnom odredištu. Nakon velikih migracija 2015. i 2016. godine u svim državama balkanske rute (Turska, Grčka, Makedonija, Srbija, Hrvatska, Slovenija, Bosna i Hercegovina) započelo je i diskurzivno uokvirivanje događaja kao „krize” i “vanredne situacije”. Kretanje velikog migrantskog talasa dovelo je taj problem i u centar pažnje javnosti u Bosni i Hercegovini. Vijesti o migracijama proteklih nekoliko godina bile su u žiži. Pisalo se o suočavanju Bosne i Hercegovine sa izbjegličkom krizom, interkulturalizmu u obrazovanju, integraciji imigranata u zemljama tranzita i zemljama azila, rodnom pristupu u istraživanju imigracija, odnosu lokalnog stanovništva prema imigrantima, nelegalnim prelascima u zemlje Evropske unije, nehumanom postupanju granične policije prema imigrantima i brojnim drugim pitanjima. Ovaj je problem postao zanimljiv i polju multidisciplinarnih istraživanja.

Studija Mersine Mujagić *Metaforički jezički izrazi u britanskome i bosanskohercegovačkome medijskom diskursu o izbjegličkoj krizi*, objavljena ove godine u izdanju Pedagoškog fakulteta Univerziteta u Bihaću, jedan je od pionirskih radova kod nas iz oblasti kognitivno-lingvističkih istraživanja o metafori i predstavlja kontrastivnu studiju metafora o imigrantima u bosanskome/ hrvatskome/ srpskome i engleskome

jeziku. Kako autorica naglašava u uvodu, riječ je o analizi novinskih tekstova o ovoj temi i ispostavilo se važnim utvrditi na koji način su upotrijebljeni određeni figurativni mehanizmi kako bi se uticalo na percepciju migrantske krize, oblikovala svijest recipijenata o ovoj temi i u konačnici uticalo na prihvatanje ove skupine od strane recipijenata (str. 3). Korpus za analizu čine tekstovi objavljeni od početka 2015. godine do marta 2016. godine, u periodu koji se smatra vrhuncem migrantske krize. Potkorpus na engleskome jeziku su članci iz novina *The Guardian*, *Daily Mail* i *Daily Express*, dok potkorpus na bosanskome jeziku čine tekstovi iz novina i sa portala *Dnevni avaz*, *Oslobođenje*, *Faktor*, *Buka*, *Nezavisne novine*, *Dnevni list*, *BH dani*, *Večernji list*, *BH magazin* i *Glas Srpske*. Napomenimo da je predmetno istraživanje autorica provela u okviru rada na doktorskoj disertaciji, odbranjenoj 2019. godine na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Pokazalo se da metafora ima veliku ulogu u medijskom diskursu i da je povezana sa načinom na koji javnost percipira imigrante. „Metafore u medijskom diskursu imaju retoričku moć i koriste [se] u ideološke svrhe“ (str. 4).

Studija je podijeljena na pet poglavlja: *Uvod*, *Teorijski okvir*, *Metodologija istraživanja*, *Analiza korpusa* i *Zaključak*. U uvodnom dijelu Mujagić obrazlaže značaj i ulogu konceptualne metafore te sličnosti i razlike u konceptualizaciji imigranata putem dominantnih, sekundarnih i okazionalnih metafora. Drugi dio daje teorijski okvir u kojem Mujagić prezentira pregled dosadašnjih istraživanja na engleskom jeziku, a s druge strane i nedostatak takvih pristupa diskursu na b/h/s jeziku. Ovaj dio studije svakako je značajan općenito za istraživanja u oblasti kognitivne lingvistike, jer donosi teoriju konceptualne metafore CMT, osnovne odlike metafore, najčešće izvorne i ciljne domene, vrste metafore, osnove metaforičkih preslikavanja i odgovara na druga za odabranu temu značajna lingvistička pitanja.

Metodologija istraživanja je treći dio u kojem Mujagić daje pregled načina izdvajanja metaforičkih jezičkih izraza koristeći se kombinacijom najznačajnijih protokola, a kako bi se postigla sistematičnost i objektivnost u analizi korpusa. Metafore o imigracijama u engleskom jeziku istražuju se kroz primjenu različitih metoda i pristupa, a Mujagić se ovom prilikom poslužila *Metaphor Identification Procedure (MIP)* osmišljenu od Pragglejaz Grupe (2007), a kasnije unapređenu u MIPVU proceduru (Steen) prema kojoj se razlikuju tri dimenzije metafore: lingvistička dimenzija (in)direktnosti, konceptualni parametar konvencionalnosti i komunikativna dimenzija (ne)svjesnosti. U skladu s tim i korpus u analizi metafore je analiziran na tri razine: lingvističkoj, konceptualnoj i komunikativnoj.

Četvrti dio studije je analiza korpusa. Autorica kreće od klasifikacije metafora prema trodimenzionalnom modelu te zaključuje da su dominantne metafore u oba jezika one koje se tiču domene *voda* i *životinje*. Ove namjerne metafore koriste se za promicanje stavova i promjenu perspektive u oba jezika, a odražavaju prikriveno propagiranje negativnih stavova prema imigrantima i njihovo stigmatiziranje.

Apstraktni pojam migracija, ističe Mujagić, u medijskom diskursu je moguće poimati pomoću prirodnog fenomena poplave. Riječ je o kretanju mase ljudi koju konceptualiziramo kao veliku količinu vode. Autorica zaključuje da je konceptualna metafora *IMIGRACIJA JE OPASNA VODA* brojčano najzastupljenija i najdominantnija nenamjerna metafora u diskursu, a ona se ogleda u upotrebi različitih metaforičkih izraza iz domene *VODA* (engleski jezik: *flood, influx, ebb, wave, flow, stranded*; b/h/s jezik: *rijeka, bujica, poplava, nadolaziti, brana, nadiru, val...*). U potkorpusu na b/h/s jeziku zabilježen je veći broj metaforičkih jezičkih izraza koji pripadaju konceptualnoj metafori nego u potkorpusu na engleskome jeziku, no u oba jezika bilježe se indirektno konceptualne metafore koje su upotrebljene namjerno, a opisuju kretanje vodene mase. Ovakva metaforična upotreba, mišljenja je autorica, otkriva „poimanje imigracije kao preobimne, nepoželjne, nezaustavljive i opasne vode“ (str. 196), čime se implicira da će imigracija naštetiti uređenim sistemima kakvi su u Evropa „jer imigranti dolaze iz neuređenog i urušenog društva“ u zemljama Evropske unije. Činjenica da je konceptualna metafora *IMIGRACIJA JE OPASNA VODA* naturalizovana i u engleskome i u b/h/s jeziku ukazuje da je riječ o ustaljenom načinu govora i mišljenja o ovoj društvenoj pojavi (str. 228).

Mujagić (str. 46) navodi da se ovakvom upotrebom metafora, od kojih se nijedna ne referira na bilo koji aspekt ljudskosti imigranata, stvara ironičan prizvuk kada se uzme u obzir da se zemlja u koju imigranti dolaze personificira (*DRUŠTVO JE LJUDSKO TIJELO, DRUŠTVO JE OSOBA, DRŽAVA JE OSOBA*), a sami imigranti se dehumaniziraju (*IMIGRANT JE ŽIVOTINJA, IMIGRANT JE ŠTETOČINA*).

Kada je riječ o imigrantima najčešće metafore su one koje se odnose na izvornu domenu *ŽIVOTINJE* – u engleskom jeziku: *swarm, Jungle, flock, cockroaches, trap, ant, horde, herd, insects...* dok se u b/h/s jeziku koriste: *zečevi, rojevi, džungla, žabe, skakavac, najezda, kloпка, bubašvabe...* Druga dominantna metafora je iz izvorne domene *OKUPATORI*: *invazija, barbari, borba, front, spavači, nalet, navala...* Pored ove dvije navedene, u oba jezika koriste se metafore iz izvorne domene: *TERET* i *BILJKE*. U engleskom se pojavljuju metafore iz izvorne domene *TOKSIČNI OTPAD* i *EKSPLOZIV*, dok se u b/h/s jeziku koriste i metafore iz izvorne domene *PLIJEN*.

U zaključku, Mujagić ističe da je analiza korpusa pokazala kako nema značajne razlike u konceptualizaciji imigracija i imigranata u medijskom diskursu o izbjegličkoj krizi bez obzira na znatne razlike u povijesti, kulturi i statusu britanskoga i bosanskohercegovačkoga savremenog društva, te da iste služe „kao ideološko sredstvo u medijskom diskursu“ (str. 229).

Značaj studije Mersine Mujagić *Metaforički jezički izrazi u britanskome i bosanskohercegovačkome medijskom diskursu o izbjegličkoj krizi* pronalazimo u činjenici da je primjenjeni teorijski i metodološki okvir provedenog istraživanja u korak sa najsavremenijim lingvističkim saznanjima vezanim za identifikaciju metafore u diskursu i kao takva ova je knjiga doprinos savremenom pristupu proučavanju metafore u Bosni i Hercegovini. Autorica je pokazala da se analiza metafore može koristiti kao sredstvo u kritičkoj analizi diskursa, pri čemu je kognitivno-lingvistički pristup najpogodniji za tu vrstu analize. Studija će poslužiti kao vrijedan univerzitetski udžbenik, ali i za istraživače koji proučavaju jezik. U širem kontekstu humanistike i društvenih nauka, knjiga je dragocjena kao primjer analize ideološke percepcije imigracije i imigranata u društvima koja su, poput bosanskohercegovačkog, bila tranzitni put ka zemljama Evropske unije ili, poput britanskoga, kao konačna destinacija za imigrante.

Adresa autorice
Author's address

Vildana Pečenković
Univerzitet u Bihaću
Pedagoški fakultet
vildana.pecenkovic@unbi.ba